

کیمت‌ان

فتح خرمشهر به اذعان دوست و دشمن نقطه عطفی در تاریخ دفاع مقدس محسوب می‌شود. بررسی همه‌جانبه عملیات بیت‌المقدس بر پایه اسناد و خاطرات افراد حاضر در عملیات می‌تواند ما را در درک عوامل اساسی دخیل که موجب پیروزی در عملیات و در نتیجه تغییر در روند دفاع مقدس شدند یاری رساند. بررسی عوامل دخیل و نتایج این عملیات از این لحاظ دارای اهمیت است، که می‌تواند ما را به الگویی برای طراحی و اجرای اقدامات مهم و راهبردی رهنمون بشود. این مقاله قصد دارد تا به روشی توصیفی- تحلیلی و با بهره از ادبیات موجود در زمینه عملیات بیت‌المقدس به این پرسش پاسخ دهد که عوامل اصلی پیروزی رزمندگان در این عملیات چه بود؟

خرمشهر از دیوس‌ت سال پیش(۱۳۳۷ مق/۱۸۱۲ م) تا قبل از پیروزی انقلاب اسلامی (۱۳۵۷ مش/۱۹۷۹ م) سه بار اشغال شد. نخستین بار در سال ۱۲۵۴ ق. (۱۸۳۷ م) درحالی‌که قوای محمد شاه هرات را به سبب خودداری حاکم آن از پرداخت مالیات، محاصره کرده بودند، علی‌رضا پاشا (حاکم بغداد) به تحریک انگلیسی‌ها خرمشهر را اشغال کرد تا محمد شاه به ناچار هرات را رها کند. با عقب‌نشینی نیروهای ایرانی از هرات، نیروهای بغداد نیز خرمشهر را تخلیه کردند. حدود ۲۰ سال بعد (۱۳۳۷ ق. / ۱۸۵۶ م) نیز که نیروهای ایران برای تأکید بر اینکه هرات جزئی از قلمرو ایران است، وارد این منطقه شدند. انگلستان با گسیل قوای خود به جنوب ایران، خرمشهر را اشغال و تا اهواز پیشروی کرد. در پی آن، عهدنامه پاریس در مارس ۱۵۸۷ م. میان ایران و انگلستان منعقد شد که در آن بر خروج نیروهای ایران از هرات و نیروهای انگلیسی از خرمشهر توافق شده بود. این عهدنامه در واقع به اباقی بخشی از خاک ایران (خرمشهر) در برابر واگذاری بخش دیگر آن (هرات) حکم کرده بود.

در جریان جنگ دوم جهانی نیز قوای انگلستان با این بهانه که حضور کارشناس آلمانی در ایران، تهدیدی علیه منافع آنها و مغایر با سیاست بی‌طرفی ایران است، در بمبادد شهریور ۱۳۲۰ م. با هجوم به خرمشهر، آن را اشغال کردند. این بار ترتیب، انگلیسی‌ها علاوهبر حفظ امنیت موجود خود در منطقه و خصوصاً میدان نفتی ایران و عراق، از رتباط متفقین را از طریق خلیج‌فارس با جبهه روسیه برقرار کردند.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، خرمشهر برای بار چهارم (سال ۱۳۵۹ ش.م) اشغال شد. اما این بار اشغال آن به سادگی صورت نپذیرفت. زبور در مقابل

یورش دشمن مجهز به انواع سلاح‌های سنگین و نیمه سنگین، جوانان ایرانی با حداقل تجهیزات به دفاع برخاسته بودند که نهایتاً برای دفع تجاوزگر از میهن خود، بلکه برای اعتلا و حفظ اعتبار و اقتدار اسلام و انقلاب اسلامی می‌جنگیدند. آنان چه در دوران مقاومت، چه در دوران آزادسازی خرمشهر چندان حماسه آفریدند که شاید با این مشخصات (دفاع سرسختانه مردمی با سلاحی‌اندک در برابر هجوم هوایی و زمینی انبوهی از لشکرکیان مجهز به انواع جنگ‌افزارها) همانند آن در پیشینه این مرزوبوم یافت نشود. (حبیبی، ۱۳۸۰: ۲۲-۲۵)

روند اجرای عملیات آزادسازی خرمشهر (بیت‌المقدس)
چهارم آبان‌ماه ۱۳۵۹، خرمشهر اشغال شد و بعد از ۱۹ ماه، توانستیم آن را از عراق پس بگیریم. برای این کار برنامه‌ریزی‌های زیادی انجام شد اما مهم‌ترین اتفاق را باید در اتحاد بین ارتش و سپاه دانست. «فتح خرمشهر زمانی انجام شد که ما با هم یکی شدیم و

(ارتش و سپاه) به‌همراه ترکیب جدیدی از تلفیق و اتحاد استراتژی عملیاتی و تاکتیک‌های رزمی نوین آغاز شد. همکاری‌های متقابل سپاه و ارتش، در جوی سرشار از تفاهم، به رفق بسیاری از توهمات و تبلیغات سوء گذشته انجامید و پیروزی را برای ملت به ارمان آورد.» (رشید، ۱۳۸۹: ۵۲).
یا در کتاب «در مسیر پیروزی» که با روایت سردار مرتضی قربانی به چاپ رسیده است، به این نکته اشاره شده. سردار قربانی در مورد این اتحاد می‌گوید: «حضرت امام دست‌برادر سردار محسن رضایی و برادر تیمسار صیاد شیرازی را گذاشتند در دست هم، چون شیاطین می‌خواستند بین سپاه و ارتش تفرقه بیندازند. امام بدون صحبت و با لیخند و تبسم، این معنا را القا کردند که نگذارید بین شما اختلاف بیندازند»(زاق‌زاده و ایزدی، ۱۳۹۹: ۱۰۸).

طراحی عملیات با همکاری چند جانبه
محسن رضایی که در آن زمان فرماندهی سپاه را برعهده داشت، درمورد این وحدت در خاطرات شفاهی‌اش می‌گوید: «در عملیات فتح‌المبین و بیت‌المقدس وحدت

سیاسی

Siyasi @kayhan.ir

ناخدا دوم محمد عباسی

چه عواملی رزمندگان را به فتح خرمشهر رساند؟

همه خواست‌مان پیروزی و برگرداندن دوباره این شهر به وطن بود.» این صحبت‌های محسن رضایی، فرمانده وقت سپاه در زمان جنگ بود. وقتی صحبت از آزادسازی خرمشهر می‌شود انگار به یک نقطه اتحادی می‌رسیم که برای همه مسلم شده بود که باید با هم یکی شوئند. در کتاب اطلس جنگ ایران و عراق به وحدت شکل گرفته بین ارتش و سپاه اشاره شده و آمده است: «همکاری بی‌سابقه ارتش و سپاه یکی از رمزهای موفقیت پیروزی در فتح خرمشهر بود. در پی حذف بنی‌صدر، مقدمات همکاری جدی نیروهای ارتش و سپاه فراهم شد و عملیات ثامن‌الامنه، در نتیجه این همکاری و با تلاش شهیدان کلاهدوز و نامجو طراحی شد و پس از تصویب توسط شورای عالی دفاع، به اجرا درآمد. در پی نتایج به‌دست‌آمده از این عملیات، همکاری این دو سازمان

غافلگیری عراقی‌ها حجت زباد اسرار عراقی نکته‌ای است که شهید صیاد شیرازی نیز به آن اشاره می‌کند:

دشمنان قرآن و اسلام اعم از حاکمان اموی عصر کنونی کم و بیش هموار سازد. از این‌رو شاهد رشد و گسترش قلمرو اسلام در منطقه خاورمیانه هستیم. بطوری‌که امروز در بیشتر کشورها پرچم اقتدار حزب‌الله در سراسر دنیا برافراشته می‌شود تا شرایط برای ظهور منجی عالم بشریت یک به یک مهیا‌شود. براس این‌اساس حفظ و حراست از جمهوری اسلامی و دفاع از محور مقاومت امروز یک

پرچم اسلام هر روز برافراشته‌تر شود. چرا که میدان نبرد دشمنان جدا از خاک‌ریزهای جبهه‌ها به فضای مجازی و شبکه‌های و رسانه‌ای نیز گسترش چشمگیری یافته و باعث ایجاد شکاف در بین مردم شده است.

بر این اساس نخست نیاز است دولت مردمی سبزهدم با اتکا به خدا با توان و قدرت در راستای رفع موانع و مشکلات اقتصادی و معیشتی مردم گام‌های اساسی را بردارد. با مقابله با رانتخواری، فسادهای دزدی و ناکارآمدی‌ها اعتماد به بنما رفته مردم را بازسازی کند. با تشکیل کارگروهی تخصصی و علمی فضای رسانه‌ای جامعه را مدیریت و سازماندهی کند. دستاوردها و دستاوردهای جدید که بهترین محور تبلیغ و تشریح کند و همچنین با غرب‌گرایی و ترویج فرهنگ منحط غربی مقابله عملی انجام دهد.

پیمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی حضور فعال داشت. ۷. پروژه اصلاح ساختار مالی و سهامداری شرکت‌های خودروساز

برای کاهش قیمت تمام شده و افزایش بهره‌وری بنگاههای تولیدی و ایجاد شفافیت در نظام مالکیت

بنگاه‌ها باید اموال، املاک و سایر دارایی‌های غیرمولد شرکت‌های خودروساز شناسایی و واگذار شده و ساختار خود سهامداری شرکت‌ها نیز اصلاح شود.

۸. پروژه تبیین قابلیت‌ها و دستاوردهای صنعت خودرو

بهبود تصویر و نمای بیرونی صنعت خودرو در اذهان عمومی از مهم‌ترین مؤلفه‌های اثرگذار در فروش و صادرات محصولات تولیدی این صنعت است. باید خودرویی انتقادی از صنعت خودرو شناسایی شده و برای پاسخ‌گویی به این انتقاده‌ا و چالش‌های مطرح شده برنامه‌ریزی شود. در این زمینه، جلب مشارکت خبرگان برای شناخت صنعت خودرو و واگذارسازی افکار عمومی، اطلاع‌رسانی مستمر از اقدامات انجام گرفته برای رفع نواقص و توسعه فعالیت‌های تولیدی و ارتقای کیفیت و افزایش رضایت مشتریان، صورت می‌پذیرد.

۹. پروژه بازنگری قواعد صنعت خودرو
قاعده‌گذاری ضمن ایجاد شفافیت در فرآیندها، گاهی موجب زمانبیر شدن و پیچیدگی در اجرا می‌شود. برای ساماندهی و امکان‌پذیر شدن برنامه‌ریزی تولید در صنعت خودرو باید قواعد- ضوابط حاکم بر صنعت در موضوعات مختلف نظیر استاندارد، معیارهاست، سوخت، واردات و… بازبینی، آسیب‌شناسی و در تعامل با نهادهای ذی‌مدخل اصلاح شود.

گرفته برای رفع نواقص و توسعه فعالیت‌های تولیدی و ارتقای کیفیت و افزایش رضایت مشتریان، صورت می‌پذیرد.
۲- پروژه اصلاح ساختار زیربیره خودروساز
بهبود تصویر و نمای بیرونی صنعت خودرو در اذهان عمومی از مهم‌ترین مؤلفه‌های اثرگذار در فروش و صادرات محصولات تولیدی این صنعت است. باید خودرویی انتقادی از صنعت خودرو شناسایی شده و برای پاسخ‌گویی به این انتقاده‌ا و چالش‌های مطرح شده برنامه‌ریزی شود. در این زمینه، جلب مشارکت خبرگان برای شناخت صنعت خودرو و بازسازی افکار عمومی، اطلاع‌رسانی مستمر از اقدامات انجام گرفته برای رفع نواقص و توسعه فعالیت‌های تولیدی و ارتقای کیفیت و افزایش رضایت مشتریان، صورت می‌پذیرد.

۳- پروژه راه‌اندازی فرآیند نوسازی ناوگان

در این پروژه فرآیند نوسازی ناوگان فرسوده شامل حمل‌ونقل عمومی (بار و مسافر) و موتورسیکلت از محل منابع مالی حاصل از ماده (۱۲) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور، طراحی و آغاز می‌شود.
توجه به این نکته‌های کارشناسی موجود در مصرف ساداتی در هریک از خودروساز‌ها ی افزایش یابد و در

» عضو هیئت‌رئیس مجلس شورای اسلامی

صفحه ۷

پنج‌شنبه ۲۹ اردیبهشت ۱۴۰۱

۱۷ شوال ۱۴۴۳ – شماره ۲۲۷

درمورد خرمشهر و آزادسازی آن وجود دارد، اولین نکته اینکه در عملیات پیش‌روی به‌سوی خرمشهر از عنصر غافلگیری به شکل مناسب استفاده شد. فرماندهی ما تصور می‌کرد که نیروهای اسلامی از سمت شهر پیش‌روی (حمله) خواهند کرد؛ اما نیروهای اسلامی پس از آنکه اقدام به کاهش سطح آب کردند، از طریق منطقه طاهری پیش‌روی و به این ترتیب، ما را غافلگیر کردند. این عملیات درحالی انجام شد که نیروهای ما از آن اطلاعی نداشتند. ایرانی‌ها، در استتار منطقه عبور موفق بودند؛ همچنین آنها در عملیات احداث پل‌ها، مخفیانه و در سطلی وسیع موفق بودند. همچنین عملیات عبور دقیق و خارج از برد توپخانه‌ها و خمپاره‌ها انجام گرفت. این واقعیت نشان می‌دهد که نیروها با انضباط و ملایع فرمانده‌های خود بوده‌اند.نیروهای ایرانی پس از عبور به‌خاطر برخورداری از روحیه بالا، موفق شدند لایه دفاعی خط اول را پشت‌سر بگذارند و جاده خرمشهر- اهواز را تصرف کنند.» این فرمانده عراقی در ادامه صحبت‌هایش به موضوع داشتن تسلط و تمرکز نیروهای ایرانی اشاره می‌کند و می‌گوید: «نیروهای ایرانی هنگام پیشروی همه توان خود را متمرکز بر یک

محور نکردند، بلکه در یک زمان از محورهای مختلفی استفاده کردند. آنها با رخنه در شمال خرمشهر در وضعیت بسیار مناسبی قرار گرفتند و موفق شدند آن رخنه را توسعه دهند و به‌سوی مرکز شهر پیشروی کنند.نیروهای ما پس از آنکه از مرکز شهر بیرون رانده شدند، در خارج از شهر موضع گرفتند. این شرایط موجب شد، نیروهای ما بدون غذا، مهمات و سوخت بمانند. از این رو، در وضعیت مصیبت‌باری قرار گرفتند. البته این شرایط در پی عقب‌نشینی نیروهای ما از مواضع اصلی پیش آمد. نیروهای ایرانی هم از این موقعیت به نفع خود استفاده کردند و نیروهای عراقی را در محاصره کامل خود درآوردند، به نحوی که دیگر هیچ راهی برای «سدام از ما خواسته بود به هیچ‌وجه این شهر را از دست ندهیم، بارها تهدید شدیم و درنهایت نتوانستیم آن را حفظ کنیم. ایرانی‌ها بسیار هوشمندانه عمل کردند و با یک عملیات پیچیده توانستند ما را غافلگیر کنند، این غافلگیری آن قدر برای ما زیاد بود، که حتی نتوانستیم مقاومت داشته باشیم.» (جابر ، ۱۳۹۰: ۷۸)

پروزی را در فتح خرمشهر، برای همه در آن زمان یک نکته اساسی داشت و آن اینکه چطور به این پیروزی برسیدیم. عراقی‌ها بسیار در مورد این موضوع صحبت کرده‌اند. یکی از فرماندهان عراقی که در آن زمان در خرمشهر حضور داشت و باید به دستور صدام این شهر را برای عراق حفظ می‌کرد، درمورد این موضوع در کتاب خاطراتش به اسم «جنگی که تملای نداشت» می‌نویسد: «سدام از ما خواسته بود به هیچ‌وجه این شهر را از دست ندهیم، بارها تهدید شدیم و درنهایت نتوانستیم آن را حفظ کنیم. ایرانی‌ها بسیار هوشمندانه عمل کردند و با یک عملیات پیچیده توانستند ما را غافلگیر کنند، این غافلگیری آن قدر برای ما زیاد بود، که حتی نتوانستیم مقاومت داشته باشیم.» (جابر ، ۱۳۹۰: ۷۸)

تمرکز در همه بخش‌ها برای بازپس‌گیری خرمشهر

سرهنگ ستاد «فکری حسین» هم از فرماندهان عراقی است و در چند بخش، پیروزی ایران در فتح خرمشهر را بررسی کرده و می‌گوید: «چند مسئله

اگر شما بودید چکار می کردید؟

خوب‌بختانه در کشور ما بسیاری از افراد جامعه واقعاً از بلوغ سیاسی و توان تحلیلی خوبی برخوردارند و لذا اکثر مردم این حق را برای خود قائلند که درست و منطقی یا بعضاً غلط و عامیانه در موارد مختلف (اعم از تخصصی یا غیر تخصصی) اعلام نظر نمایند.

این مسئله از یک سو بیابگر بلوغ فکری، بصیرت و در عین حال آزادی بیان و گفتار در جامعه است و از سوی دیگر اظهارنظر‌های غیر کارشناسی در حوزه‌های مختلف سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و حتی امنیتی و نظامی، تشتت آراء و نظرات را در پی داشته و باعث آشفتگی افکار عمومی شده است.
در واقع با این که متأسفانه‌ای روز‌ها بسیاری از اظهار نظرها و تحلیل و تفسیر‌ها تحت تأثیر جوسازی‌های محیط بیرومنی (اقدامات رسانه‌ای دشمنان داخلی و خارجی) صورت گرفته و در بسیاری از موارد اشتباه و نادرست است، اما بیشتر افراد فکر می‌کنند که تحلیل‌ها و تفسیر‌هایشان کلاما منطقی و علمی و عملی است.

با این وجود شاید تا اینجا کار اشکال چندانی بر این رویکرد و رفتار وارد نباشد، اما برخی از هموطنان به اشتباه در اظهار نظر کلی در مورد مسائل و مشکلات اکتفا نمی‌کنند و با ورود به مباحث کاملاً تخصصی انتظار دارند که مسئولین حرف‌های آنها را به حوصله بشنوند و دقیقاً به آن عمل نمایند.
برخی با را از این هم فراتر گذاشته و اگر احساس کنند طرح‌ها و پیشنهاد‌هایشان مورد توجه قرار نگرفته و شرایط وفق نظرات آنها پیش نمی‌رود، به اصطلاح «شمشیر را از رو بسته» و به زمین و زمان بد و بیراه می‌گویند و مسئولین را از نکوش و پیام‌های خشم‌آلود و حتی توهین‌آمیز خود بی بهره نمی‌گذارند.

به عبارت دیگر این رفتار سبب شده تا به تعبیر رهبر معظم انقلاب (دامت عزه)، گاهی افراد خواسته یا ناخواسته با دشمن مغرض، مخرج مشترک پیدا کنند که طبیعتاً در صورت استمرار می‌تواند به افزایش تنش‌ها،

تفرقه و پراکندگی و در نهایت تضعیف اقتدار ملی یعنی دقیقاً همان هدف و خواسته دشمنان منتهی شود.
به عنوان مثال گروهی از مردم جامعه می‌گویند چرا رئیس جمهور نیروهای قبلی که این همه خرابکاری کردند و عامل اصلی نابسامانی‌های موجود هستند را از راس امور برکنار و نظام قضایی با آنها برخورد جدی نمی‌کند تا به درس عبرتی برای دیگران تبدیل شوند؟

مقابلای یک عده (عمدتاً هدفمند و مغرضانه و بعضاً با ناکارآمدی) بدون پاسخ به این سوال که «چگونه می‌شود انتظار داشت که دولت اسلامی توسط کارگزارانی محقق شود که یا شناخت درستی از مبانی اسلامی ندارند و یا پنهان و آشکار پرچم مخالفت با اصول و ارزش‌های اسلامی را در دست دارند؟»، می‌گویند مگر قرار نبود شما فرجام‌چی عمل کنید؟ پس چرا در حال حذف کسانی هستید که همین‌طور شما نیستند؟

عده‌ای هم بدون توجه به عملکرد ضعیف و نامطلوب مدیران و مسئولین قبلی، می‌گویند چرا افراد مجرب و باسابقه را کنار می‌گذارید و جوانان ناپخته و بی‌تجربه را به کار می‌گیرید؟ این رفتار و گفتار‌های متفاوت و متناقض فقط به این موضوع محدود نمی‌شود و حتی موضوعاتی مانند حذف ارز ترجیحی را نیز در بر می‌گیرد.

گروهی که شاید منافع برخی از آنها با حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی در معرض خطر قرار گرفته، عمدتاً هدفمند و مغرضانه و بعضاً واقعی و صادقانه معیشت مردم را بهانه می‌کنند و می‌گویند، با این کار قشر محروم در تأمین نیازهای ضروری خود مثل نان و روغن و ماکارونی و امثال آن دچار مشکل می‌شوند. گروهی دیگر نیز یا از روی صداقت و دلسوزی و در این مورد هم شاید برخی از آنها به خاطر این که تاکنون از این خوان گسترده و سفره لذیذ بی‌بهره مانده‌اند، خدای ناخواسته به خاطر حسادت و سایر اغراض شخصی بر فسادزارا بودن این نحوه تأمین ارز تأکید می‌ورزند که البته در هر حال حرف درستی است.

همان‌گونه که اشاره شد، این موضوع فقط به یک یا دو مورد خاص محدود نمی‌شود و تقریباً شامل همه موضوعات در همه بخش‌ها و تمام عرصه‌ها می‌شود.

اما نکته مهم این است که در این کشاکش اجتماعی، در داخل و خارج از کشور افراد و گروه‌هایی نیز وجود دارند که همواره و در هر حالت مترصد آن هستند تا از «دو کوه بسازند» و از شرایط به نفع اهل‌بند بلیف خودشان بهره ببرند.

حالا شما بگویید که اگر جای مسئولین کشور بودید، چکار می‌کردید؟

احمدرضا هدایتی